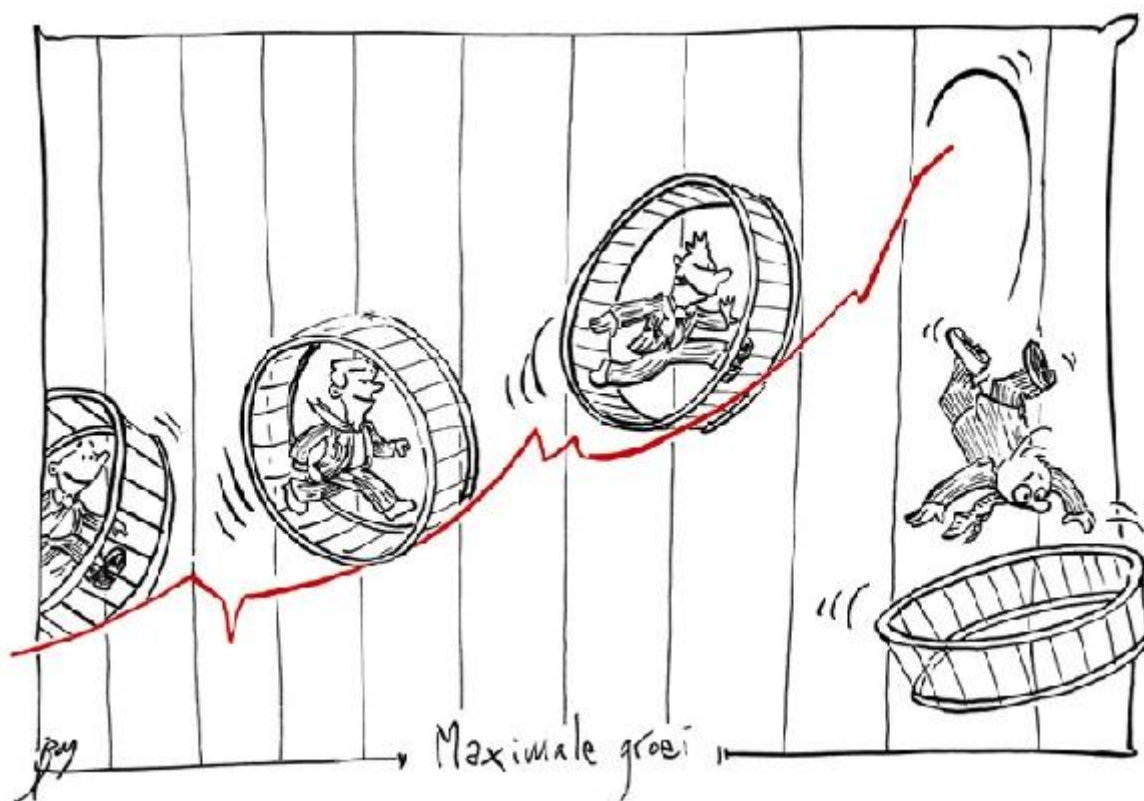

Economische groei

Uitwerkingen

Havo
Economie
2008-2009

Intro-opdracht A

- a Verkoop van geëmailleerd aardewerk, de activiteiten die nodig zijn om dit materiaal in te kopen, het bijhouden van de administratie.
- b Wit: de productie vindt plaats in Nederland en hoort dus tot de binnenlandse productie, maar is niet door iemand met de Nederlandse nationaliteit verricht dus het hoort niet tot de nationale productie.
Zwart: deze productie wordt niet meegeteld bij de officiële productie.
- c. In het gezinnetje wordt nog evenveel geproduceerd maar door andere mensen.
- d. Eigen productie in huis telt niet mee en daarmee is de officiële productie in Nederland gedaald.

Intro-opdracht B

- a. Eigen mening.
- b. Je kunt denken aan de uitputting van hulpbronnen of de stress die mensen hebben als gevolg van het hoge werktempo.

Opdracht 1

In het jaar 2002/2003 is er sprake van negatieve groei, dus een daling van de productie. In alle andere jaren is er positieve groei, dus neemt de productie toe, soms met een hoog, soms met een lager percentage.

Opdracht 2

Productiefactor	Positieve kwantitatieve verandering (toename)	Negatieve kwantitatieve verandering (afname)	Toename kwaliteit	Afname kwaliteit
Natuur	Vinden van nieuwe bronnen, mijnen	Natuurramp Kappen van bossen	Bemesting	Milieuverontreiniging Grond minder vruchtbaar door uitputting
Arbeid	Immigratie Langer werken	Emigratie Langere leerplicht Vergrijzing	SCHOLING	- Onvoldoende bijscholing - Verdwijnen beroepen
Kapitaal	Investeringen	Machine buiten gebruik stellen	TECHNOLOGISCHE ONTWIKKELING Modernere machines inzetten	Slijtage van machines Verouderde techniek

Opdracht 3

- a. Omzet = prijs x afzet $10 \times \text{€ } 40.000,- = \text{€ } 400.000,-$
- b. $\text{€ } 400.000 - (\text{€ } 120.000 + \text{€ } 30.000) = \text{€ } 250.000$

Opdracht 4

Omzet - (Grondstoffen en diensten van derden) = $\text{€ } 430.000 - (\text{€ } 80.000 + \text{€ } 15.000) = \text{€ } 335.000$

Opdracht 5

$$\text{Omzet} - (\text{Grondstoffen en diensten van derden}) = \text{€}10.000 - (\text{€} 5.000 + \text{€}200 + \text{€}300) = \text{€} 4.500$$

Opdracht 6

Waterleidingbedrijven, gezondheidszorg, politie, justitie

Opdracht 7

- $16.400.000 - 400.000 = 1.600.000$ mensen
- $\text{€} 600 \text{ mrd} / 16,4 \text{ mln} = \text{€} 36.585$
- Inkomensindex 2009 : $\frac{600}{450} \times 100 = 133,3$

$$\text{Bevolkingsindex 2009: } \frac{16,4 \text{ mln} \times 100}{16 \text{ mln}} = 102,5$$

$$\text{Index inkomen per hoofd: } \frac{133,3 \times 100}{102,5} = 130,0$$

Opdracht 8

Alle prijzen stijgen met 10%. De verhoudingen blijven dan hetzelfde. We gaan er van uit dat er evenveel kaas geproduceerd wordt ondanks de prijsstijging.

Opdracht 9

Het indexcijfer van het nominale inkomen is 133,3 (zie opgave 7c) het prijsindexcijfer is 118 dus het indexcijfer van het reële inkomen is :
 $\frac{133,3 \times 100}{118} = 113,0$

Opdracht 10

- De gemeten productie in India bedraagt \$ 1.200 miljard. Dit is gelijk aan 75% van de werkelijke productie (als het zwarte circuit 25% is).
Dus de totale productie bedraagt: $\frac{\$1.200 \text{ mrd} \times 100}{75} = \1.600 mrd
- $\$ 1.600 \text{ mrd} - \$ 1.200 \text{ mrd} = \$ 400 \text{ mrd}$
- $\frac{\$ 400 \text{ mrd}}{1,2 \text{ mrd}} = \$ 333,33$

Opdracht 11

- Dat is eigenlijk niet te zeggen omdat we niet weten of de informele sector de laatste veertig jaar in verhouding groter is geworden , kleiner is geworden of gelijk is gebleven.
Waarschijnlijk is het meer dan verdrievoudigd omdat de informele sector in verhouding zal zijn gegroeid.
- Kinderopvang, (deel van het) eten koken, groente verbouwen, auto wassen

Opdracht 12

- Dakkapel zetten zonder rekening, producten kopen zonder rekening (en BTW betalen), drugshandel, heling.

b. $\frac{€ 550 \text{ mrd}}{87,5} \times 12,5 = € 78,6 \text{ mrd}$

Opdracht 13

- Luchtvervuiling, watervervuiling, uitputting van natuurlijk hulpbronnen, verdwijnen van natuurgebieden, aantasting van de ozonlaag, enz.
- De voorraad olie/aardgas en de hoeveelheid grond
- Bodemsaneringbedrijven, asbestsaneringbedrijven, bedrijven die olie in zee opruimen.
- Filters op gas- en wateruitstoot, windenergie/zonne-energie, CFK-vrije spuitbussen, zuiniger auto,s/ hybride auto's
- Als productie niet groen is zal het lager gewaardeerd worden omdat er ook nog productie moet plaatsvinden om de aangerichte milieuschade te herstellen. Het groen BBP zal dus lager uitvallen.

Opdracht 14

- Alleen in het jaar dat de groei negatief was, dus in 2002.
- In het jaar dat de groeicurve een maximum bereikt dus in 1999

Opdracht 15

zie voor deze vraag www.cia.gov. World factbook

- Bij voorbeeld: Zimbabwe, Afghanistan, Sierra Leone
- Zie factbook
- Zie factbook

Opdracht 16

a.	1	 Macau	17.724/km ² (2008)
	2	 Monaco	16.398/km ² (2008)
	3	 Singapore	6.747/km ² (2008)
	4	 Hongkong	6.386,4/km ² (2008)
	5	 Gibraltar	4.667/km ² (2008)
	6	 Vaticaanstad	1.872,7/km ² (2008)
	7	 Malta	1.277/km ² (2008)
	8	 Maldiven	1.272,4/km ² (2008)
	9	 Bermuda	1.255,4/km ² (2008)
	10	 Bangladesh	1.066,3/km ² (2008)

b.

BBP per hoofd in dollars:

Macau	\$ 30.000
Monaco	\$ 30.000
Singapore	\$ 52.000
Hongkong	\$ 45.300
Gibraltar	\$ 38.200
Vaticaanstad	geen gegevens
Malta	\$ 24.200
Maladiven	\$ 4.500
Bermuda	\$ 69.900
Bangladesh	\$ 1.500

Slechts twee landen zijn echt arm: Bangladesh en de Maladiven.

- c. Eerder het tegendeel.

Opdracht 17

- a. Via www.cia.gov World factbook via Rank Order Pages kun je landen van hoog naar laag selecteren.
Geen verband te vinden

Opdracht 18

- a. 1. DNA-techniek
2. Hybride motoren
3. electriciteit opwekken mbv zoet en zout water
4. deeltjesversneller
- b. *Zeven van de tien werkenden hebben minstens havo-opleiding*

Opleidingsniveau bevolking stijgt

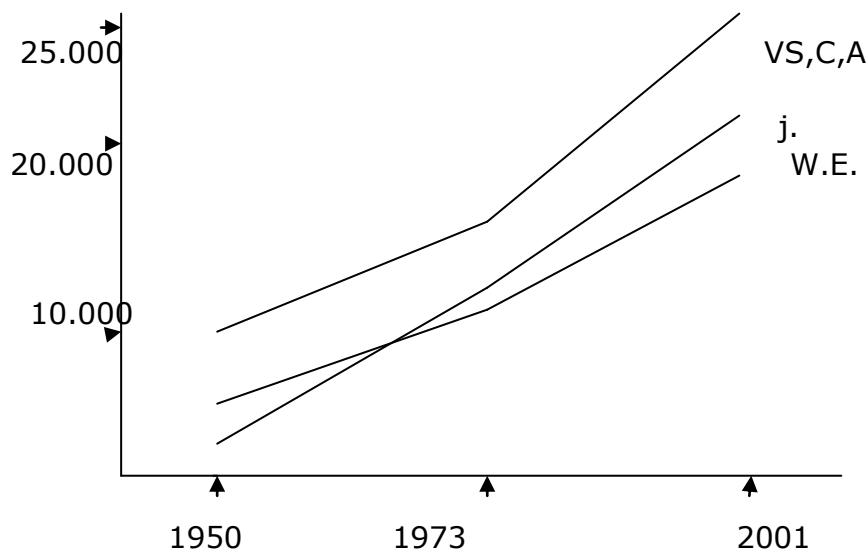
Door de toegenomen welvaart is er meer geld voor opleiding.

Opdracht 19

- a. Mogelijk is er nog maar beperkte werkgelegenheid voor mensen met een hoge(re) opleiding. Bij gebrek aan sociale voorzieningen moeten deze mensen dan wel werk accepteren onder hun niveau.

Opdracht 20

- a. De verschillen nemen nog steeds toe. Zie onderste regel in de tabel, waar de verhouding steeds groter wordt.
- b. De belangrijkste groeifactoren zijn kennis en technologische ontwikkeling. In de periode van de industriële revolutie in het Westen zijn veel uitvindingen op basis van grotere kennis in de industriële productie toegepast.
- c. Divergentie, de verschillen zijn groter geworden.
- d.

- e. Divergentie.
- f. Tot 1973 convergentie, daarna lichte divergentie.
- g.

					1950	1973	2001
Azië (m.u.v. Japan) Verhouding: Afrika					634 : 894 = 0,71	1226 : 1410 = 0,87	3256 : 1489 = 2,19
Latijns- Amerika Verhouding: Afrika					2506 : 894 = 2,8	4504 : 1410 = 3,2	5811 : 1489 = 3,9
Oost- Europa Verhouding: Afrika					2602 : 894 = 2,9	5731 : 1410 = 4,1	5038 : 1489 = 3,4
Afrika					894	1410	1489

- h. Alle continenten binnen de `rest' van de wereld groeiden in de tweede helft van de vorige eeuw sneller dan Afrika, behalve Oost Europa in het laatste kwart van de eeuw.
Worden de verschillen van 1950 – 1975 eerst vooral groter tussen Oost Europa en Azië en Latijns Amerika, van 1975 tot 2000 groeit Azië het sterkst en neemt het verschil (divergentie) tussen Azië en Latijns Amerika en zeer sterk ten opzichte van Oost Europa toe.
- i. Azië / USA etc./ toe / divergentie.

Opdracht 21.

- Van gezin naar bedrijf: consumptie(ve bestedingen)
- Van gezin naar overheid: belastingen
- Van gezin naar financiële sector: sparen
- Van overheid naar bedrijven: overheidsbestedingen
- Van financiële sector naar bedrijven: investeringen
- Van bedrijven naar gezinnen: (nationaal) Inkomen
- Van bedrijven naar buitenland: Import
- Van buitenland naar bedrijven: Export

Opdracht 22.

- a. Soldij
- b. Salaris
- c. Winst
- d. Winst
- e. Loon (salaris)
- f. Salaris/tantième/honorarium (bonus)
- g. Rente/ kapitaalopbrengst
- h. Huur

- i. Dividend
- j. Royalties

Opdracht 23

- a.
 - 1. scholing
 - 2. verantwoordelijkheid
 - 3. talent
 - 4. ervaring
 - 5. kennis
 - 6. inzet
 - 7. omvang (geërfd) vermogen
 - 8. leeftijd
 - 9. sexe
 - 10. enz.

- b. Hangt van het beroep af. Vb bij voetballers speelt talent een grote rol. Bij het hoger onderwijs (universiteit) de kennis. In het algemeen speelt de economische schaarstefactor. Als een bedrijf behoefte heeft aan werknemers waaraan flink te verdienen valt (grote vraag) en er zijn relatief weinig van deze werknemers voorhanden (relatief gering aanbod) zullen die werknemers in het algemeen meer verdienen. Zo verdient een goede voetballer flink wat geld omdat de profclub er ook veel aan verdient, maar krijgt bijvoorbeeld een talentvolle schermer of gewichtheffer heel wat minder. Zo is het beroep van buschauffeur behoorlijk verantwoordelijk werk, maar verdient die toch heel wat minder dan een piloot. Gewoon omdat er veel meer buschauffeurs zijn. En kan een universitair afgestudeerde peletonoloog wel eens minder verdienen dan een veel lager geschoolde maar handige verkoper.

- c. Eigen mening.

Opdracht 24

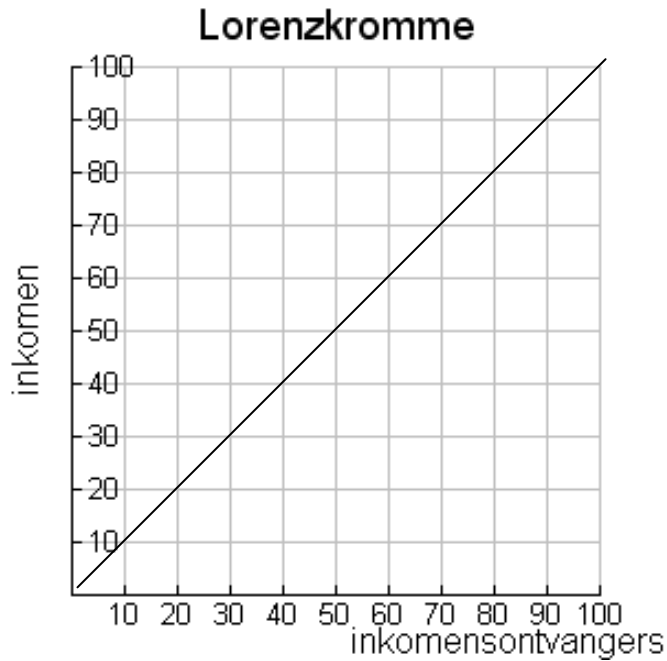
- a. talent
- b. talent
- c. kennis, ervaring, netwerk

Opdracht 25

Tussen beroepen	Tussen mensen met hetzelfde beroep
verantwoordelijkheid	Leeftijd
opleiding	Gewerkte uren
marktwerking	ervaring
	talent

Opdracht 26

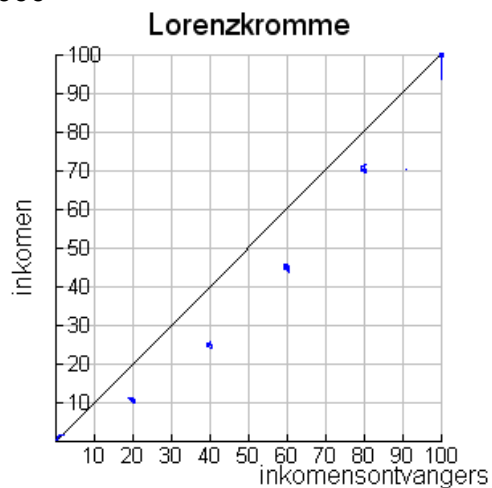
a.

b.

Personen	inkomen	percentage dat personen uitmaken van totaal aantal personen	Percentage dat inkomen uitmaakt van totale inkomen	Cumulatief percentage van de personen *	Cumulatief percentage van het inkomen*
Ap	€ 50.000	20	10	20	10
Bea	€ 75.000	20	15	40	25
Cevdet	€ 100.000	20	20	60	45
Diederik	€ 125.000	20	25	80	70
Elsberdien	€ 150.000	20	30	100	100

€ 500.000

Opdracht 27

Personen groep	Inkomen X 1 miljard	percentage dat personengroepen uitmaken van totaal aantal	percentage dat inkomen per groep uitmaakt van totale inkomen	Cumulatief percentage van de personengroepen *	Cumulatief percentage van het inkomen*
A	€ 20	25	5	25	5
B	€ 40	25	10	50	15
C	€ 140	25	35	75	50*
D	€ 200	25	50	100	100

€ 400

* Het getal 35 was onjuist.

- Lijn door de punten (25,5) , (50,15) , (75, 50) en (100,100)
- Kun je alleen oplossen als je de bevolkingsomvang van België weet. Opzoeken in CIA factbook leert je dat er 10,4 miljoen Belgen zijn.
Dus verdienen de 25% armste Belgen ($0,25 \times 10,4$ miljoen = 2,6 miljoen) € 20 miljard
Gemiddeld is dat € 20 mrd = € 7.692
2,6 mln
- Je kunt dit op dezelfde wijze uitrekenen als bij c. of je ziet direct dat dit 10 maal zo groot is als de armste 25% dus € 76.923

Opdracht 28

- De armste 20% van de bevolking verdient (ongeveer) 10% van het totaal verdiende inkomen. De bevolking van Nederland is ongeveer 16,4 mln en het nationaal inkomen bedraagt € 480 mrd. Gemiddeld wordt dat € 48 mrd =
3,28mln
€ 14.634
- De rijkste 20% verdient 40% van het totaal verdiende inkomen.
Gemiddeld wordt dat € 192 mrd = € 58.536
3,28 mln

Opdracht 29

- a./b. Vermogen, het bezit in geld uitgedrukt, is veel ongelijker verdeeld dan de jaarlijkse inkomens. Veel mensen hebben nauwelijks een vermogen, terwijl de vermogensbezitters meestal al met een flink geerfd vermogen aan hun carrière beginnen en de hogere inkomenontvangers dat vermogen jaarlijks ook flink kunnen laten groeien. Mensen met een lager inkomen starten doorgaans met geen of een klein vermogen en houden jaarlijks ook veel minder over om hun vermogen te doen groeien. Een voorbeeld: Persoon A. die (een deel van) de financiering van zijn huis door zijn ouders geregeld ziet, en een flink inkomen heeft, hoeft enerzijds minder aan zijn huis te betalen aan aflossing en rente en ook geen huur en kan anderzijds van zijn hogere inkomen meer sparen. Voor mensen zonder vermogen gaat het lagere inkomen vrijwel geheel op aan bestedingen, waaronder een flink bedrag aan huur.
De Lorenzcurve van de vermogensverdeling ligt dus rechts van de Lorenzcurve van de inkomensverdeling.

Opdracht 30

- a. De waarde van de aandelen daalt fors zodat mensen met een groot vermogen de waarde van hun vermogen fors zien dalen. De vermogensverdeling wordt daardoor gelijkmatiger (= nivellering)
- b. De neergang van de welvaart doet de winstinkomens dalen en dat heeft een nivellerend effect op de vermogensverdeling
- c.
 1. Congo
 2. Cuba
 3. Nederland (meest genivelleerd, samen met Scandinavische landen)
 4. Saoedi Arabie
 5. Sovjet Unie
 6. USA

Opdracht 31

- a.
 1. na belasting
 2. voor belastingHet Nederlandse belastingstelsel werkt nivellerend omdat de hogere inkomens een groter percentage aan belasting moeten betalen.

Opdracht 32

- a. Miep verdient € 80.000,-
Zij moet nu over de eerste € 54.776,- een bedrag van € 21.485,- betalen. Over de overige € 25.224 betaalt zij 52% dat is € 13.116,- Totaal heffingsbedrag: € 34.601,- Heffingskortingen: € 3.745,- Te betalen: € 30.856,-
Gemiddeld heffingspercentage is $\frac{€ 30.856,-}{€ 80.000,-} \times 100\% = 38,6\%$
- b. $€ 30.856 - € 27.736 = € 3.120,-$ (zonder aftrekpost – met aftrekpost)
- c. $\frac{€ 3.120}{€ 6000} \times 100\% = 52\%$
- d. 52 %

Opdracht 33

- a. Inkomen van Boris € 40.000,-
Aftrek hypothecaire lening € 6.000,- Over € 34.000,- heffing berekenen.
Over de eerste € 32.127,- moet € 11.973,- heffing betaald worden.
Over de resterende € 1.873 betaalt hij 42% dat is € 786 Totaal berekende heffing € 12.759,- Heffingskorting € 2.007,- + € 1.738,- = € 3.745
Te betalen heffing: € 12.759,- - € 3.745,- = € 9.014,-
Het gemiddelde tarief bedraagt dan $\frac{€ 9.014}{€ 40.000,-} \times 100\% = 22,5\%$
- b. 42%

Opgave 34

- a. Inkomen Boris € 40.000,- Geen aftrekposten.
Over de eerste € 32.127,- betaalt hij € 11.973,- Over de overige € 7.873,- betaalt hij 42% dat is € 3.306,- Totaal berekende heffing: € 15.279,-
Te betalen heffing : € 15.279,- - € 3.745,- = € 11.534,-
Gemiddeld heffingspercentage: $\frac{€ 11.534,-}{€ 40.000,-} \times 100\% = 28,8\%$

- b. Voordeel van de eigen woning: € 11.534,- - € 9.014 = € 2.520,-
- c. $\frac{€ 2.520,-}{€ 6.000,-} \times 100\% = 42\%$
- d. 42%

Opgave 35

- a. Het ligt zo gevoelig omdat voor een groot deel van de mensen (kiezers) dit de enige of grootste aftrekpost is. De mensen met een eigen woning en een gemiddeld inkomen kunnen alleen maar in een eigen woning wonen dankzij die hypotheekrenteaf trek. (Bovendien zal een afschaffing ervan een prijsdrukkende werking hebben op de huizenmarkt, omdat er minder vraag naar eigen woningen zal ontstaan. En dat vinden huiseigenaren die zoveel jaar hun hypotheek hebben afbetaald natuurlijk niet leuk)

Opdracht 36

Er is inderdaad sprake van progressie in de belasting want Miep met haar inkomen van € 80.000,- betaalt niet alleen in euro's maar ook in procenten meer dan Boris met zijn inkomen van € 40.000,-

Opdracht 37

- a. € 100.000,- - € 20.000,- = € 80.000,-
- b. $\frac{€ 80.000,-}{€ 30.000,-} = 2,7$
- c. De inkomensverschillen worden groter, dus er is sprake van denivellering.

Opdracht 38

De rijkere hebben vaak meer en grotere aftrekposten zodat ze per saldo procentueel evenveel betalen als de armeren.

Opdracht 39

- a. $\frac{€ 70.000,-}{€ 30.000,-} = 2$
- b. Geen van beide. Als alle mensen eenzelfde percentage van hun inkomen aan belasting betalen veranderen de inkomensverhoudingen niet.

Opdracht 40

- a. Bij een gelijk belastingpercentage voor iedereen blijven de inkomensverhoudingen gelijk. Geen nivelleren of denivelleren.
- b. De hogere inkomens gaan meer betalen tov de lagere dus de inkomensverschillen worden kleiner: nivelleren.
- c. Een gelijk bedrag voor iedereen betekent dat de lagere inkomens in verhouding meer belasting moeten gaan betalen dan de hogere inkomens. De inkomensverschillen worden groter: denivelleren.

Opdracht 41

- a. De hypotheekrenteaf trek is vooral voordelig voor de hogere inkomens. Schaft men deze af dan moeten de hogere inkomens in verhouding tot de lagere meer gaan betalen. De inkomensverschillen worden kleiner: nivelleren.
- b. Voor de lagere inkomens is dit voordeel groter dan voor de hogere. De inkomensverschillen worden kleiner: nivelleren.

- c. Zie c.
- d. Als alle belastingbetalers eenzelfde percentage extra gaan betalen veranderen de inkomensverhoudingen niet: geen effect.
- e. Bij een gelijk extra bedrag betalen de lagere inkomens in verhouding meer dan de hogere. De inkomensverschillen worden groter: denivelleren.
- f. Dit is alleen gunstig voor de hogere inkomens. Daardoor worden de inkomensverschillen groter: denivelleren

Opdracht 42

- a. Eigen antwoord
- b. Eigen antwoord

Opdracht 43

- a. Pacht : $\frac{€ 0,50}{€ 12,50} \times 100\% = 4\%$
- Loon: $\frac{€ 3,50}{€ 12,50} \times 100\% = 28\%$
- Rente : $\frac{€ 2,50}{€ 12,50} \times 100\% = 20\%$
- Winst : $\frac{€ 6,00}{€ 12,50} \times 100\% = 48\%$
- b. Loon: 28%
- Overig inkomen: 72% (rest of 4+ 20+48)

Opdracht 44

- a. Loonquote = $\frac{€ 12 \text{ mrd}}{€ 20 \text{ mrd}} \times 100\% = 60\%$
- De overige inkomensquote = $100\% - 60\% = 40\%$
- b. 60% van € 580 mrd = € 348 mrd

Opdracht 45

- a. In de non-profitsector bestaat de toegevoegde waarde in z'n geheel uit lonen. De totale loonsom is dus € 500 mrd.
De loonquote is dan $\frac{€ 500 \text{ mrd}}{€ 600 \text{ mrd}} \times 100\% = 83,3\%$
- b. Het nationaal inkomen in de profitsector bedraagt € 600 mrd – € 100 mrd = € 500 mrd. Het loon in de profitsector is € 400 mrd. De loonquote is dus $\frac{€ 400 \text{ mrd}}{€ 500 \text{ mrd}} \times 100\% = 80\%$

Opdracht 46

- a. Verdienende loon in de bedrijfstak: 80% van € 100 mrd = € 80 mrd
- b. De winst quote is $100\% - 80\% = 20\%$
- c. Als de ondernemers in loondienst zouden zijn zouden ze $100.000 \times € 100.000 = € 10 \text{ mrd}$ loon ontvangen (dit bedrag zit nu in de winst).
De loonquote zou dan $\frac{€ 90 \text{ mrd}}{€ 100 \text{ mrd}} = 90\%$ zijn. De "echte" loonquote
De "echte" winstquote wordt dan $100\% - 90\% = 10\%$

- d. Wat we bij c. de "echte" loonquote hebben genoemd is de ArbeidsInkomensQuote (AIQ) in dit geval 90%

Opdracht 47

$$\frac{101,6 \times 100,8}{100} = 102,4$$

De productie van de bedrijven zal komend jaar gaan stijgen met 2,4 %

De lonen zullen stijgen met een lager percentage namelijk 2%

De AIQ zal dus dalen.

De verandering van de AIQ wordt: $\frac{102}{102,4} \times 100 = 99,6$ dus een daling van 0,4%

Als de AIQ daalt met 0,4% zal de winstquote 0,4% stijgen.

Opdracht 48

- a. De AIQ en de winstquote zijn samen 100%. Als de AIQ daalt stijgt de winstquote. Of het bedrag ook stijgt hangt mede af van de groei (of krimp) van het nationaal inkomen.
Dat is in de jaren 1999, 2001 t/m 2005
- b. De overige jaren. (zie vraag a.)
- c. In de jaren van de groei van de winst (zie a.) Er kan wel wat vertraging tussen zitten omdat als in 1999 de winst toeneemt de bedrijven niet direct dat jaar ook al hoeven te investeren. Plannen maken kan wat tijd kosten.